

Türk Akdeniz

İki ayda bir çıkar Antalya Halkevi Dergisi

SAYI : 5

I. Teşrin 1937

CİLT : 1

İki ayda bir:

CUMHURİYETTE ANTALYA

MUAMMER LUTFİ

29 Teşrinievvelin doğan güneşine bakın:

Yapraklaşan ışık sayfalarında tarihin öz babası, zaferlere eş olan bir milletin adı yazılı.

O millet ki : Tarihin dünyasına batmaz bir güneş, bayrağının alevi kızıl bir ateştir.

Mitolojideki hayalî ilâhların kahramanlıklarını anlatan menkibelere inan-

mazsınız; fakat onları hayranlıkla dinlersiniz. Halbuki bugün biz; ustûrelerin üstüne çıkan mucizelerin realitesi içindeyiz. Bunları dinlemiyoruz, görüyoruz.

— Yokluktan varlık yaratan bir ulus zaman ve mekânı nasıl tayyetti?

diyen tarih; evrensel bir devrim huzurunda baş eğiyor, baş eğdikçe küçülüyor, küçüldükçe yoklukta kayboluyor. Çünkü bu ulus; ESKİ BİR TARİHİ KATLAYIP YENİ BİR TARİH AÇTI. Şimdi soruyorsunuz:

— Katlanan tarih nedir?

— Saraylarda ihtirasla, şehvet ve

sefahatle uyuşmuş sultanların zulmü. İnliden, ezilen ve benliğini kaybeden asil Türk milleti. Temiz karakterli halkımıza adalet namı altında zulüm simsarlığı yapan kadılar. Yurdunda diyarsız ve mezarsız kalan bir milletin katlandığı facialar. Parazitlerin sattığı bir yurt ve imzaladığı idam ilâmı: Sevr paçavrası!

— Hani açılan tarih?

— Türk milletin sonsuz varlığını, şu-

urlu heyecanını yüksek şahsiyetlerinde temsil eden büyük ATATÜRK! onun kutsal ülküsüne candan inanıp bağlanan bir milletin öldükten sonra dirilişi! ANKARA! Kurtuluş savaşı! 30 Ağustos zaferi! 9 Eylül ! Türkün medeniyet dünyasına kabul ettirdiği ezeli ve ebedi hakkı! Lozan sulhü! CUMHURİYETİN İLÂNİ! Halifeliğin ve saray parazitlerinin sınırlarımız dışına atılışı! Medreselerin ve tekyelerin, beyinleri paslandıran örümcekle ve rutubetli kubelerinden kurtuluş! Meşihat kapılarında para ile satılan kadılığın

Millet işlerinde her ferdin zihni başı başına faaliyette bulunmak lâzımdır .

kalkması! En yeni esaslarla içtimaî bünyemize kuvvet veren yeni kanunlarımız! Şapka, harf ve dil inkilâpları! Kazandığımız beynelmilel hürmet ve kıymet. Montrö zaferi! Yollar, Şömendüferler, bankalar, iktisadî ve ziraî faaliyetler. Kültür alanında aldığımız arsiulusal mevki. Hataydaki Türk kardeşlerimize bağışladığımız hürriyet. İSTİKLÂL VE RİFAHINA SAHİP TÜRK MİLLETİ.

Bunların her biri ayrı ayrı birer mevzudur ki, açılan tarihin cildlerini teşkil eder.

Tarihin son dönümü büyük zaferle bugün
Son büyük iakilâbı yaratan büyük Türkün
Huzurunda iki kat eğildi ve yıkıldı,
ATATÜRK ülkesine bir cihan secde kıldı.
Biz ki gönül vermişiz ATATÜRK ülküsüne
Adımız geçecektir her zafer türküsüne.

*
* *

Yurdumuzun her köşesinde cumhuriyetimizin feyizli verimleri var.

Siyasî, askerî muzafferiyetler ne kadar büyük olursa olsunlar iktisadî muzafferiyetler ile tetviç edilemezlerse kazanılan zaferler payidar olamaz .

— Antalyamız on dört yıl önce şimdiki haldç mi idi?

Cevabı gayet basit:

— Antalyaya gelip gitmek için ne muntazam bir yol, ne de asayiş ve emniyet vardı. Çubuk boğazı soygunlarının adliye sicillerindeki mürekkepleri halâ kurumamıştır. Bilgisizlik ve işsizlik yüzünden öldürülen babaların yoksul dulları ve yetim yavruları ancak cumhuriyetten sonra teselliye kavuştular, bu gün Afyon — Antalya şömendüferi Burdura kadar gelmiş ve bize yaklaşmıştır. Antalya — Burdur yolu yol-

culara karşı Antalyalıların göğüslerini iftiharla kabartacak bir halde bulunuyor. Bu yollarda geceleyin bile tam bir emniyet ve huzur ile seyahat edebiliyoruz.

Asırlardanberi tehlikeli arızalardan atla bile bin meşakkatle gidilen Akseki ve Alanya yolları asrî nakil vasıtaları ile geçilecek tarzda muntazaman ilerlemekte devam ediyor.

Antalyaya kırk kilometre mesafede bulunan Serikle gün hattâ ay olurdu ki muhabere ve münakale kesilirdi, çünkü Aksu; kışın geçilmez, yazın içilmez. Bu çayın üstüne binlerce lira sarfederek asrî ve fennî bir köprü yapan Cumhuriyet hükümetimizdir. Diğer taraftan köyleri-

mizde umumî asayiş mükemelleştiren jandarma karakolları kuruldu.

Eskiden mülkî

teşkilât; ihtiyaçlara aykırı ve bilgiye, görgüye dayanmayan bir taksime tabidi, bugün ise en ziyade mahallinde yapılan coğrafî ve iktisadî tetkikler esas tutuluyor ve ona göre idarî teşkilât yapılıyor, bu arada; en mübrem muhit ihtiyaçları gözönünde bulundurulduğu için vilâyetimizde (Gündoğmuş) adında yeni bir kaza tesis edildi.

Antalya mintakası asırlardanberi sıtma yüzünden mütemadî bir nüfus tenakusu hastalığı ile malûldü. Cumhuriyet devrinde kurulan Sıtma mücadelesi, Serikte Karagöl, Kaş'da

Ovagelemiş bataklıklarının kurutulması, Kırkgöz kanalı ve daha bir çok sulama kanalları ile birikmiş suların çiftçiye faydalı bir hale getirilişi, Kadın yarındaki sivri sinek yuvalarının yok edilmesi bu hastalığın önüne geçti. Cumhuriyetten sonra inşa edilen hastane binaları ve genişleyen kadrosu sıhhi bakımdan Antalyada atılan çok ileri adımları tebarüz ettiriyor.

Kültür sahasında çok geri kalan muhitimiz bu gün en ön safa geçmiştir diyebiliriz, zira; ilk tedrisat en hücre köylere kadar girdi ve bir çok köy mektepleri yapıldı. Antalya lisesinin açılması ve yeni bir bina yapılması, bilhassa talebe pansiyonu

ve bu pansiyona kazalardan meccani talebe alınması orta tahsile giren yurd çocuklarının okumasını en müsait vaziyete getirdi.

İstihsal cihetinden de bugün Antalyada pirinççilik, narenciyecilik daha fennî usullerle millî servetimizi çoğaltıyor, çünkü hükümet her iki iş için ayrı ayrı mütehassıslar yolladı. Muz, Hurma çeşitleri, sıcak iklimlerde yetişen Jüd vesaire nevi-leri üzerindeki çalışmalar, yapılan tecrübeler müsbet neticeler verdi. Tekirova krom madenleri Türk madenciliğine ilâve eden yeni bir zenginliktir.

Türk kadını sana, hakkını veren Cumhuriyettir .

Öz tarihimizi, öz dilimizi Cumhuriyet öğretti .

Asırların ihmali ile boş yere akı giden beyaz kömürler, yani çağlayanlar Cumhuriyet devrinde teshir edildi. Elektrik, Çeltik, Un ve ke-reste fabrikaları bu feyizli devrin birer verimidir.

Antalya şehri taş duvarlar arasında havasız ve haraptı, bu gün yıkılan taş duvarların yerinde imar faaliyetleri yükseliyor. Şehir beton yollarla ve muntazam caddelerle süslendi. Yiyeceklerin ve içeceklerin sıhhi şekilde satılışını temin eden bir hal vücuda getirildi.

Halkevimiz bütün bu feyizleri yaratan Cumhuriyetin büyük kültür müessesesidir, bütün Türk gençliği

gibi Antalya gençliği de ülkesüne onun kutsal çatısı altında kavuştu. Yeni yapılan binamızdaki

çalışmalar gitgide muhitimize daha faydalı meyveler veriyor, bugün beşinci sayısını elinizde tuttuğunuz (TÜRK AKDENİZ) dergisi buna en canlı bir misaldir.

*
* *

Cumhuriyetimizin on beşinci yılına girerken sathî bir bakışla hemen göze çarpıveren bu muvaffakiyetler; Antalyalılara yeni yeni müjdeler bağışlıyor. Hepinizin bayramı kutlu olsun.

CUMHURİYET ve ANTALYA

KEMAL KAYA KAYALI
Güvenlik Direktörü

Geçenlerde Antalya'yı ziyarete gelen İdare büyüklerimizden biri burada vazifedar buldukları zamana ait kıymetli bir hatırayı anlatmışlardı .

Bu değerli büyük; yabancı emellere amaç ve sahne olan o günkü Antalya'yı; bu güzel yurd parçasının o günkü hazin manzarasını anlatırken gayrî ihtiyarî gözlerim doldu . .

Hikâyeyi dinleyen diğer dostlarıma baktım . Onların göz bebekle-

ri de karıncalan -
mıştı . Zihinlerinde çok uzak olmıyan bir dünün acı hatıralarından kıpır -

danmalar, yüreklerinde bu kıpırdanışdan doğma bir sıkıntı vardı..

Dünün hikâyesi o eski yarayı tazelemişti adeta . . Bütün başlar içden gelen bir kumandaya uymuş ve Antalyanın oturduğumuz tarastan alabildiğine gözüken hür manzarasına dönmüştü . Herkes; hatırlanan dünün ızdırabını bu günün teselli dolu Antalyasından aradı . .

Esmer bir ihtişam içinde Beydağlarının koyu gölgeliğine uzanan gelin Antalya en şiirli gecelerinden birini yaşıyordu .

Bilmem Antalya semasının mehtapsız gecelerde denizdeki akîslerini hiç seyrettiniz mi ? İşte Antalya tıpkı öyle idi . . Karanlığa karanlıktan gölgeler yapan ağaç yığınları geniş bulut kümelerini; bøl ışıklı elektrikler cenup semamızın parlak yıldızlarını andırıyordu .

Uzakta denizle öpüşen bir şelâlenin baygın ahengi duyuluyor . Limon ve portakal bahçelerile koklaşıp gelen kayıtsız bir hava, serin bir

rüzgâr daralan gönüllerimize ferah veriyordu .

Hikâyenin yaşattığı acı hatıradan

yaşaran gözlerimiz bu engin güzellikte Cumhuriyet Antalyasının bu renkli ve emniyetli manzarasında dinlendi .

Dünün yanında bu gün; o kadar farklı bir ihtişamla duruyordu ki, bu tabloya ancak hüzünsüz, kedersiz, emniyetli, huzurlu ve mesut gözlerle bakılabilirdi . Biz de öyle yrptık :

Cumhuriyetin nurundan ışık, hamlesinden hız, kalkınmasından örnek alan bu günkü ileri Antalyayı her faniye nasip olmıyan geniş ve şümulü bir gönül ferahlığı içinde kıvançla seyrettik .

Türk inkilâbı asrı yıla sığdırdı.
Türk inkilâbı cihanda ileri gidişin bir remzidir .
Dünü unutma, bu günü iyi anlarsın .

Türk devrim tarihinin akıllara durgunluk veren eşsizliği ve 15 yıla sığdırılan bir hamle asrının ibdaındaki örneksiz başarıda büyük bir hissesi olan güzel Antalya vazifesini iyi görmüş olanlara mahsus haklı bir

huzur içinde idi . Ne mutiu o beldeye ki Atatürk rejiminden nasibedar olmuş . Cumhuriyet Türkiyesinin ileri Vilâyetlerinden biri olmak istidiyle devrimin ön safhalarında yer almıştır .

Halkevi gösterit kolunun verdiği temsillerden biri

Profesör Bayan (A F E T) in Beyanatı

« Antalya'yı Tanırım; Kültürü Zengin Bir Memlekettir. »

TAYYAR ANAKÖK

Lise Öğretmeni

Tarih öğretmenlerine Beylerbeyi sarayında verilecek çay ziyafetine davetliyiz. Davetliler Kadıköy iskelesinden kendilerine tahsis edilen vapura bindiler. Sayın profesör Bayan Afet ile kültür Bakanı vapurumuzu şereflendirdiler. Türkiye tarih öğretmenleri arasına katıldılar. Tarihçi ailesi bu suretle tamamlanmıştı.

Az zaman sonra cihan Türkiye - sinin ilk kadın profesörü meclisimize şeref verdiler. Artık

yüksek huzurdayız. Profesörümüz soruyor; hepimiz cevap veriyoruz:

— Bendeniz İstanbul... Orta okulu tarih öğretmeniyim.

— Sivas orta okulu tarih öğretmeniyim.

— Amasya....

— Sen Jorj okulu....

Artık sıra bana gelmişti. Antalya lisesinde tarih öğretmeniyim dedim.

— Orta okul değil, mi dedi .

— Lisedir. Tabii orta kısmı da vardır.

— Orta okul iken tanıyorum. Gene eski yerinde mi?

— Evet, iki kardeşlerin iki evi imiş. Gene o binalardır.

— Kâfi geliyor mu?

— Hayır profesörümüz. Kâfi gelmediği için Kültür Bakanlığı gene bu binaların yanına yeni bir bina yaptırmaktadır. Birinci kısmı bitti.

İkinci kısmı da ihale edilmek üzere bulunuyor.

— Bahçesi, teneffüs mahalli var-

dır değil mi?

— İstimlâk yapıldı, evvelkinden daha geniş meydana malik oldu.

— Talebesi ne kadar.

— Sekiz yüzden fazladır.

— Antalya'yı tanırım. Kültürü zengin bir memlekettir. Dedi.

— Oldukça zengin bir müzesi vardır dedim.

— Evet müzenin müdürü kıymetli bir adamdır. Tarih mes'clelerine ait tarih kurumile mütahaberesi vardır. Buyurdular.

Görüşte bilgiye gidişde bilgiye inanırız.
Daima iyiye, güzele, doğruya . . .
Türk inkilâbı dinlenmeyen bir irade,
zaptedilmeyen bir heyecan, yetişilmeyen
bir sürattir .

*
* *

— Ecnebi profesörlerin sizde bıraktığı intibaları öğrenmek isterim. Buyurdular. Hepimiz cevap verdik:

— Bir arkadaş, çok enteressan olmuştur. Dedi. Öbiri:

— Milletimizin arkeolojik vaziyetlerini senelerdenberi tetkik ettikten sonra vasıl oldukları neticeleri, büyük takdirkârlık ve hayranlıklarile cihana bildirmiş oluyorlar. Bahtiyarız dedi. Daha başkası:

— Türk bilginleri Avrupa profesörleri gibi müdekkik ve esaslar vaz'ına selâhiyettardır kanaatindedirler. dedi. Mütalealar devam etti.

— Türkiyenin misafirperverliğine, kalkınmasına hayrandırlar.

— Nütuklarını sırf Türkçe ile söyleyenler oldu. Büyük takdirlerle karşılamamak kabil değildir.

— Türk bilginlerine birlikte araştırmalar yapılmasını teklif ediyorlar. Harsî münasebetlerin pek sıkı olduğunu icdia etmektedirler.

*
* *

— Bazı düşüncelerimin arzına müsaadelerinizi rica edebilir miyim, dedim. Lütfen müsaade buyurdular.

— Sergi büyük bir itina ile tertip, yeni eserlerle tezyin edilmiş bulunuyor. Umumun istifadesine arz edilmesi imkânı verilecek midir?

— Umuma açılacak, herkes görebilecektir.

— Bu yeni eserler tarih kitaplarına girecek midir?

— Bu sene zannetmem.

— Kongrede yepyeni bir harita üzerinde izahat verildi. Bu haritaları henüz görmedik. Acaba mekteplerimizin istifadesine konulacak mıdır?

— Üzerinde izahat verdiğim o haritanın son tashihi yapılmıştır. Yakında mekteplere gönderilecektir.

— Sergide öyle güzel haritalara şahit olduk ki... Bunların biran evvel basılarak mekteplere tevzi edilmesinde büyük faydalar vardır.

— Harita işleriyle meşgul olan arkadaşlar var. Her sene ancak iki harita basılabileceğine kanidirler. Böylelikle tamamlamaya çalışılacaktır.

*
* *
Vapurumuz Yıldız sarayının kar-

şısına gelmişti. Sarayın etrafını çeviren surlere bakıyorduk:

— Beyhude emek, beyhude masraf, buyurdular. Diğer arkadaşlarla hasbıhallerine devam ederken ben birinci tarih kongresinde profesörümüzün kuvvetli tezlerini bir defa daha hatırladım. Orada aldığımız, sonra tarihlerle takviye ettiğimiz ilhamların hâlâ tesiri altında idik.

Yüksek heyecanlar derin tesirler bırakıyor.

Hâlâ dünkü gibi hatırımdadır, O:
Dünyanın yaşları,
Orta Asyanın topoğrafyası,
Dünya üzerinde insanların yayılması ve yerleşmesi,
Irak mes'eleleri,
Orta Asyanın otoknon halkı kimdir?

Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için .
Dağılan çöker. Daima bir, daima toplu.
Türk vatani bölünmez bir bütündür ,
Millî iktisadı Cumhuriyet doğurdu .

Mevzuları üzerine mühim konferansını verirken koca bir münevver tarih zümresinin fikirlerini, hislerini bir noktaya toplamağa muvaffak olmuş idi, dedim.

O zaman:

“İnsanlığın yüksek kültür beşiği yalnız tek bir yer olmuştur: “Orta Asya,,! sözünü neden unutamıyoruz? Milliyetçilik duygularımızı tahrik için bu kâfi gelmişti.

Braki-sefallerin mevcudiyeti tarihini tesbit ederken (Hanri Marten) ve (Reneger) in şu sözlerini işhad etmişti:

“Cedlerimiz Gollar, iptidaları Asyanın ortasında Ari denilen bir yerde otururlardı. Her halde Neolo-

tik devrinden itibaren Braki-sefallerin mevcudiyetini kabul etmek lâzımdır. ”

Millî davalarımızı ecnebî profesörlerinin kuvvetli müdafaalarile isbat etmekte ne büyük zevkler duymuştuk.

Braki-sefallerin vatanını orta Asya gösterirken Cenev Üniversitesi arkeoloji profesörü Mösyü (Pittard) in eserinden şu sözleri nakletmişti:

“Neolotığın başlangıcından önce . . . . .
İrkî bir vakıa olur. Braki-sefa! bir ırk meydana çıkar. Böyle morfolojik bir tip o ane kadar bizim kitabımızda bilinmiş, görülmüş bir şey değildi. Bu yeni ırk nereden geldi. Paleolitik devrine ait kâfi bir surette takip edilmemiş olan

hafriyat onu henüz daha göstermemiş midir? Yoksa yontma taş üzerindeki, Avrupaca gerçekten meçhul olan, bu yeni adam komşu bir kıt'adan mı geldi. Hatıra ilk gelen şey (Asya) demekten başka bir şey olmaz...,,

Birinci kongrede eserini, ikinci kongrede kendisini tanıdığımız bu yüksek profesörün sevimli, tatlı sözleri, iddiaları hâlâ fikrimizde yaşamaktadır.

Gene o, tunç san'atının orta Asya'da inkişaf ettiğini (Apel Reyin) iddiasına istinad ederek bize müjdelemişti.

Hiç unutmam, unutmamıza da imkân yoktur. Ruhumuzda o vakit

bir meş'ale yaktı. O meş'alenin altında nurlanmakta, yeni enerjilerle kuvvetlenmekteyiz. Fi-

kirlere, hislere şöylece hitap etmişti.

“Bir de orta Asyanın otoknon ahalisi zamanla hasıl olan mevzii lehçe farkları bir tarafa bırakılırsa kâmilen ve tabii olarak bütün yurtda bir tek dil honuşuyordu. Bugün dahi aynı yurtlarda bu ana dil konuşulmaktadır, Bu dil hariçten hiç bir devirde hiç bir yabancı kavim tarafından bu yurda getirilmemiştir. Bilâkis bu dil bütün dünya dillerine götürülmüştür. Bu dilin adı vardır: “Türk Dili,, . O halde bu dilin tabii beşiğinden beri tabii sahibi olan insanların adı ne olacaktır? Elbet de:

Türk ordusu! inkilâbı, istiklâli koruyan ve kollayan sensin, sana saygı .
Türk topraklarında Türk bayrağı, Türk sularında Türk bayrağı, türk göklerinde türk bayrağı .

Türkten başka birşey olamaz . . .”

Deyince gittikçe artan yüksek heyecanın tesirile dakikalarca alkışladık. Alkışlara doyamadık. Yaşa (Atatürk) diye bağırdıktı.

O gene heyecanlara yeni bir hız vermek için sözüne devam ediyordu:

“Orta Asyanın otokton halkı Türktür. . . . .”

“Tabiatın orta Asya yaylalarında bıraktığı ırkı tanımak ve onun adına hürmet etmek en makul ve mantikî bir harekettir.,, Demişti.

Kâh hafif, kâh şiddetle tazelenen alkışlar, Halkevi salonunu çınlatıyor, sevinçten gözler yaşarıyordu. Ecdada merbutiyetin derin tesirlerini o vakit herkeste görmek mümkün oluyordu.

Milletimizin yüksek kabiliyetine işaret etmek isteyen bu yüksek profesör:

“ Kafasını, vicdanını en çok terakki şuleleriyle güneşlendirmeye karar vermiş olan bugünün Türk çocukları biliyor ve bildirecektir ki onlar 400 çadırlı bir aşiretten değil onbinlerce yıllık Ari ve medenî yüksek bir ırktan gelen yüksek kabiliyetli bir millettir.,,

Dediği zaman bir defa daha alkış tufanı kopmuştu. O gene gür sesile hitap ederek:

“Etilerimiz, atalarımız bugünkü yurdumuzun ilk ve otokton sakin ve sahibi olmuşlardır. Burayı bin yıllarca evvel ana yurdun yerine öz

yurd yapmışlardı. Türk Cumhuriyetinin sarsılmaz temelleri bu öz yurdun çökmez kayalarındadır. Buyurmuşlardı.

Münevver kütlenin vatanî hisleri üzerinde öyle bir hâkimiyet tesis ettiler ki... Artık unutulmasına imkân yoktur. İkinci tarih kongresine kadar mektep sıralarında Türk gençlerine yaptığımız hitap ve hitabelerde hep o vakitki telkinlerin derin tesirleri olmuştur. Hiç bir öğretmen o telkinlerin tesirinden kurtulamamıştır.

Birinci tarih kongresinin hatıralarını tebci ve takdis ederek (Beylerbeyi sarayı) iskelesine geldiğimizi, profesörümüzün ayağa kalkmasını müteakip Türkiye'nin dört yüz kişiden mürekkep orta tarihçilerinin de ayağa kalkmasile anlamıştım.

Onun peşinden sarayın bahçelerini gezerken “ iki gün sonra mekteplerine gidecek olan bu münevver kütle yalnız burada değil daima tarih kurumunun ve o kurumun cihan kıymetindeki profesörlerimizin açtığı fikir ve duygu yollarında da beraber yürüyecek, onların izlerinden ayrılmayacak, ve tarih kurumunu meydana getiren Atatürk'ün şu yüksek teşkilâtı önünde daima hürmetle, tazimle eğilecek, Atatürk evlâdı olduğunu isbat edecektir.

Sevr, ölüm; Lozan hayat . Sevr saltanatın, Lozan Cumhuriyetin .

İmtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir milletiz

ANTALYA TARİHİNE AİT VESİKALAR

277 YIL ÖNCE ELMALI

S. FİKRİ ERTEN
Müze Direktörü

Elmalı ovasının, pek eski zamandan beri meskûn ve mamur olduğu ve bir çok kavımların buralarda yerleştiği ve buralardan gelip geçtiği muhakkaktır. Hâlâ mevcudiyetini muhafaza eetmekte olan höyükler bunu teyit etmektedirler. Elmalı ovasında görebildiğim höyükler şunlardır: Gilevgide, Samayükte, Sergis (Küçüksöğle) de, Kasaba önünde, Eymirde, Yakaçiftliğinde, Eskihisar da, Tekkede, Çataltepenin arkasında beyler höyüğü olmak üzere sekiz höyük .

Çataltepe önündeki höyük pek büyük olup zaman geçtikçe üstü düz

bir hale gelmiştir. Gilevki ile Karaköy arasında ve ovanın ortasındaki höyük dahi oldukça büyüktür.

Medfen olarak kullanılan bu höyükler, pek eski zamanlarda oranın meskûn bulunduğunu göstermektedir.

Daha sonraki zamana ait olup, Kaş çiftliği karşısında ve Armutlu köyünde muntazam ve eski Lisyen sisteminde dağa oyulmuş üç mezarra tesadüf edilmekte ise de hiç birinde yazı mevcut değildir. Armutlunun yarım saat garbında ve ova-

nın 200 metre yüksekinde pek eski bir harabe vardır. Burada iki katlı ve duvarları harçsız iri, gayri muntazam taşlarla yapılmış bir kale varsa da pek harap bir haldedir. Duvarlarda bazı yerlerin sonradan Romalılar tarafından tamir edildiği görülmektedir. Bu havalide bir kazı ve araştırma yapılmadığı içia eski kavimler hakkında şimdilik bir şey söylenemez. Bunlar hakkındaki malûmatın ancak ileride yapılacak olan kazılarla meydana çıkacağı şüphesizdir.

Elmalının Adı hakkında:

Bazı ecnebî eserlerin rivayetine

göre gûya burada (Alimali) adında bir şehir bulunmakta imiş. Fakat şimdiye kadar işbu Alimalı kasaba-

sına ait ne bir sekene ve ne de bir yazılı taşta tesadüf edilmemiş olduğuna bakılırsa bu rivayetin aslı olmadığı anlaşılır. Ahalisinin (İlmalı) kelimesinden muharref olduğu rivayeti de isbat edilememektedir. Bu husus için Evliya Çelebi seyahatnamesinde deniliyor ki:

“ Bu şehrin şimal canibinde zirvei âlâya ser çekmiş bir püšte (tepe) vardır. Anda hâlâ nümayan mağaralar vardır. Tekebey oğulları as-

Millî idare; türkiye Büyük Millet meclisinder. kaynar .

Yeni türkiye devleti milletin ve hükümetin bir birbirini tamamlayan bütünlüğüdür

rında ol mağaranın birinden Elmalı sadası istima olunup nice yıl bu hal üzere mürur edip bir ferdi âferide dahme (Türbe) küşalık edip bir kimse muvaffak olmaz. Hâlâ ki herkes mağara içindeki genc'i (hazineyi) görürler.

“Âli Germeyan oğullarından Yakup Germeyanın İshak Fakih nam hâcesi gelip mezkûr Dahme dibinde bir erbain çıkarıp leylei Kadirde dere altın ve gümüş ırmak - misal taşra akıp Tekebey oğluna üşrûn verip Almalı diye diye cümle Almalı halkın Tekebey iken Almalıbey olup bu şehre Elmalı demenin sebebi tesmiyesi oldur.

“ Bادهu İshak Fakih Anadolu

şehirleri halkın bay edip bin deve yükü mal ile Kütahya'ya gelip Yakup Germeyan'a bu kadar hazine

verip rızaenlillâh bir cami ve bir medrese ve hamam ve imaret bina eder . Hâlâ Kütahya çarşusu içre İshakfakih dedikleri galatı meşhurdur. İshakfakin Camii oldur . Hâlâ Elmalı şehrinde ol mağara malûmdur . [Evliya Çelebi seyahatnamesi, Cilt 9, sayfa 275 .] (1)

Elmalı'nın tesis tarihi hakkında :

Bu hususta kat'i bir şey söylemek mümkün değilse de 893 hicrî yılında te'lif edilmiş olan (Uyunülhakayik) nam eser, Elmalılı bir zatın eseridir. Bundan anlaşılıyor ki, kasaba bu 893 yılından da hayli eski bir zamanda kurulmuştur.

1078 Hicrî tarihinde, yani bundan 277 sene evvel buradan geçmiş olan meşhür şeyyah Evliya Çelebi Elmalıyı şöyle tavsif etmektedir.

“ Elmalı sahrasının şark canibinden Elmalı nehri tulû edüp geçit vermez. Saikasıdan âdemi dehşet alır. Bir mağara kapusundan çıkup Elmalı şehri altından cereyan edüp Könye gölüne karışıp gaip olur. (Könye gölünün şimdiki adı Kara göldür.)

“Bu nehrin kayalardan çıktığı mahalde dağ eteklerinde sahibülhay-

(1) Kütahya'da Germeyan oğlu Yakup çelebinin ihyagerdesi olan “Dışmedrese,, nin duvarındaki otuz satırdan ibaret olan vakıfnamesinin

18inci satırı da işbu İshakfakih'i mütevellî tayin ettiğini yazar ki, vakıfname 816 ile 825 hicrî tarihler

arasında yazılmıştır .

Bu bahsolunan Yakup ikinci yakuptur . 792 (1390) yahut 793 senesine kadar hükümdarlık etmiş ve ikinci defa olarak 805 de culûs ederek 832 (1428) de vefat etmiştir .

İshakfakih bini elhaç Halil, Kütahya da 823 tarihinde bir çeşme' 837 tarihinde bir cami yaptırmıştır . İshakfakih, zamanını en büyük Ulemasından idi . Daha evvel yani 783 senesinde Camiiddüvele göre 778 de Yakup beyin pederi tarafından, kerimesini Yıldırım Beyazide nişanlamak için yazdığı name ile 783 de Birinci Mural'a elçi olarak gönderilen bu İshakfakih'dir . İshakfakih Kütahya'da ölmüş ve camisi içindeki türbeye gömülmüştür .

rat Ömer Paşa kâmil bir saat tuli seddi İskender - misal bir divar bina edüp üzerine kaldırım edüp ve nice yerler cisirdir (Köprü) dür. Bu köprüden geçüp rubu saatte Elmaluya bağ ve bahçeleri içinden güzer edüp vardık. Bu şehir Anadolu eyaletinde Teke paşanın tahtıdır. Ve paşanın tarafı Padişahiden Hasihümayunu 328000. Hini seferde Paşası hasına göre kanun üzere 400 adem ile sefer eşer. Alay beyisi ve çeri başısı vardır. (Alay beyisi sülâlesi hâlâ Elmalıda mevcut olup hacıbeyler ismini taşımaktadırlar.) ve 8 ziamet vardır ve 392 timarı vardır. Kanun üzere 5000 akçede bir cebellûsi ile sefer eşer.

“Bu şehrin Şeyhüislâmı ve naki-büleşrafi olup ve kethüda yeri ve yeniçeri serdari ve âyan eşrafı vardır. (Yeniçeri serdari sülâlesi Elmalı'da hâlâ mevcuttur. Murat paşa köselesinin sülâlesidir .) ve 150 akçe şerif Kadıdır. senevî 3000 kuruş hasıl olur. berveçhi adalet sancak paşasına senevî 55 kese hasıl olur, Gayet mahsullü vilâyettir .

“ Bu Elmalı şehrinde kale yoktur. Şehir Elmalı cibali dameninde , cihangir yokuş - misal evleri biri biri üzre dereli ve tepeli yerde vaki olmuş bir bağı meram - misal şehri kadimdir . Cümle 32 mahalle ve 8888 tahta örtülü evlerdir. (2) ve cümle 32 mihraptır .

“ Evvelen cümleden mükellef ve müzeyyen ve ibretnüma ruşenkâri

musannâ camii murassa (ketenci Ömer Paşa Camii) çarşuyi pazar içinde vaki olmak ile cemaati kesireye malik bir camii ruhefzadır . Ve enderonı birunu (içi ve dışı) serapanakşı bukalemun müzehheptir , Kim behzat kalemi çekmede âcizdir . (Behzat, meşhur eski bir ressamdır.) ve kubbei nilgûnu (mavi) bir müdevver kubbedir kim misli meğer kubbei çarh (dünya) ola ve bu kubbenin etrafında 8 hurde kubbeler vardır. Heman misli İslambo!da Eyüp Sultan'da Zal Paşa resmindedir. Tulen ve arzan 80 ner ayaktır . Ve bir sürahi minaresi var kim cvce ser çekmiş bir mevzun minarei musannâdır . Ve kible kapısı üzerinde mestur olan tarih budur :

Dini islâma şeref verdi Ömer Paşa
bu gün
Netekim Fâruku Âzam'la zeyn
oldu bu din
Şâd olup itmamının Yahya dedi
tarihini
Camii Bünyadı beytullahı hâdi
rüküdün

Sene 1016

Ve taşra sofaların yemin ve yesarında olan revzenleri (pençereleri) üzre kâşi için lâcivert ile (Kâşi , İranın kâşan şehrinde yapılan bir nevi sırlı ve renkli çini) celi hattı ile bu eb-yatlar tahrir olunmuştur :

Tavkı takat bağlayıp ifriti nefsin
boynuna
Âsafıha kla riayet kıl Süleymanlık
budur

Ve bir haremî ferahfezası varkim gûnagûn şecerei muntehalar ile tez-

(2) 1927 genel nüfus sayımına göre Elmalı ka; sabasının nüfusu 4150 ve 1935 sayımına göre 4552 dir .

yin olunmuştur . Zıllı himayesindeki yeşil kadife var çemenzarında cemaat rahat olup hakka ibadet ederler. Ve bu haremın canibi erbaası medrese hücreleridir ve bir kubbei âli derslane ve darı kurai vardır. Cümle hücreler önü sütunlar üzre taklardır. ve camiın taşra sofası dahi amut muntehalar üzre kübeı âlilerdir . ve haremının ortasında bir abdest havuzu varkim ortasında bir şadrevan var âdam gövdesi misali kubbeıye pertav eder ve dahi lâtifin canibi erbaasından uyunlar selsebil âsâ revan olmadadır. ve bu hayratı hasnanın cem'isi nilgün kurşunlu örtülü binalardır .

“ Elhasıl Ana 'olu eyaletinde Tire ve Manisa ve Amasya'dan gayri yerde böyle binayı musanna yoktur. Bu camiden sonra cemaatı kesireye malik eski cami binayı kadim olmakla bir ruhaniyet varkim âdem iki rek'at namaz kılıp dua etse dünyevî ve uhrevî cemii hayrû muradatı bi emrillâh hasıl olur . Zira kibar evliyaullahâ nazargâhtır ki meşhuru âfaktır ve Şeh Yusuf Efendi camii ve Ümmisinan efendi camii anındır. ve yeni camii anın kadınıdır . (Bu son camie kütük camisi derler.) Bu camilerden maada 32 mihrap mescitlerdir. ve yedi mektebi sıbyan vardır. Evkafından her sene cümle tıflı ebcethanlar sürre ve atıyye ve birer kat esvab sadaka ihsan olunur. Bu yedi mektepten maada vakfı olmıyan 70 mektebi sıbyan vardır . Zira bunda kur'anı azime olan rağbet meyer Kastamonide olan ; gayri

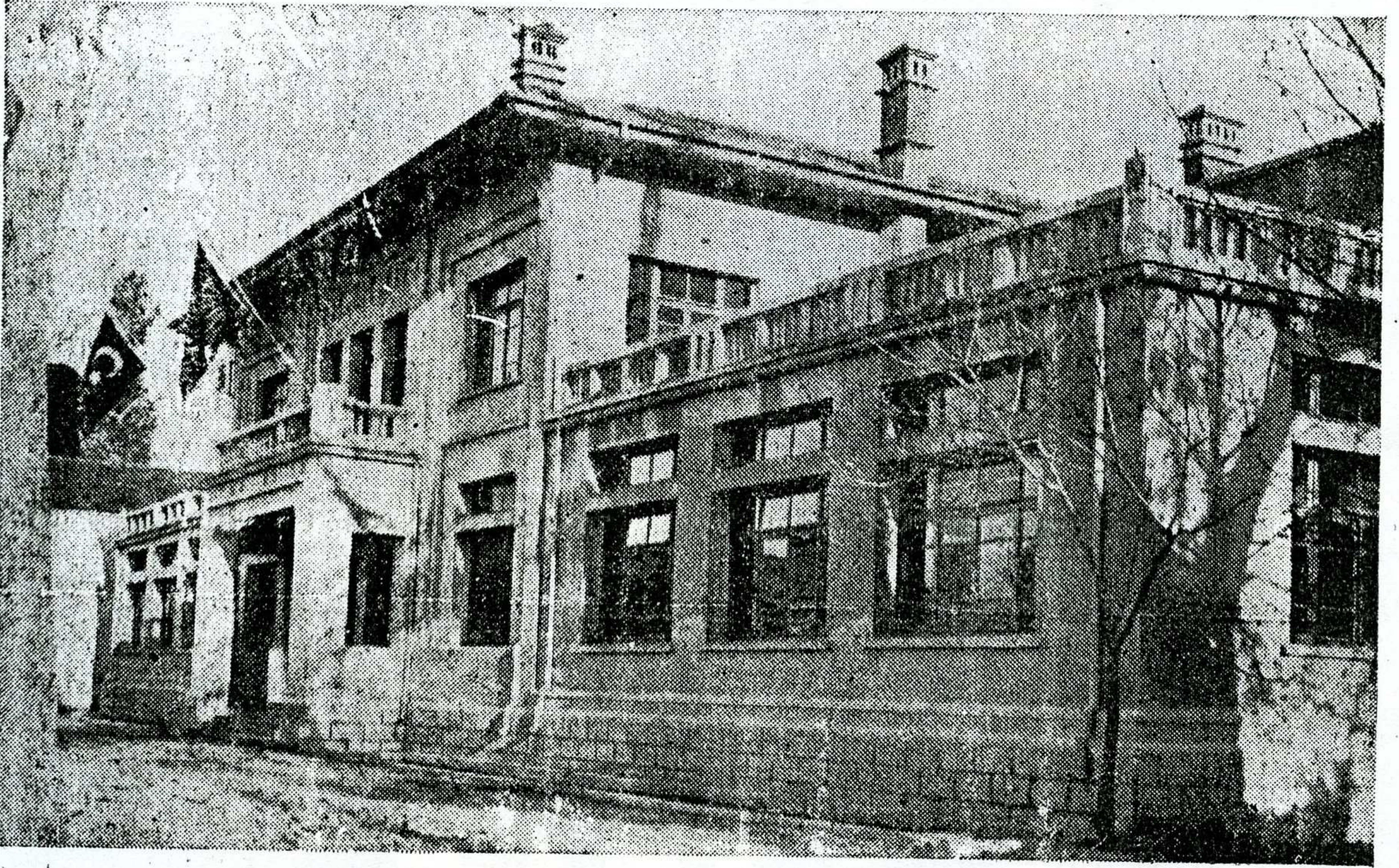
diyarda yoktur. Anınçün cenabı bâri bu şehir halkın anka edip ganimet ihsan etmiştir ve bir imaret vardır ve beş hamamı var tabakhanede tahtalı hamam mahkemenin önündedir. eski hamam ve Şehpaşa önünde çavuş hamamı ve demirciler önünde bey hamamı abu havası lâtiftir. Kark mahallesinde Karkalı hamam ve cümle 300 dükkândır ve şehir içinde cereyan üzre cümle 70 değirmendir ve 3 hanı vardır . Gerçi bezestanı yoktur. Amma bu hanlarda camii zikıymet eşya mevcuttur ve bu şehrin derü divarı cümle divarlarının zeyli taştır ve bâlâsı kerpiç divardır ve cümle sokakları iniş ve yokuş taş kaldırımındır ve kıble canibi serapa bağ ve bahçelerdir ve bundan gayri her evde bahçeler mukarrerdir . Gûna gûn engûr (üzüm) ve çınar ve kavak ve kara ağaçlara sarılmış üzüm-leri olur kim minelacayıptır . Ve her evde birer âbıhayat maitahir zahirdir . Ve bu şehir dameni Gûhta (Dağ eteğinde) vakidır . Amma şimal canibi küşade olmağla âbu havası letafetinden mahub ve mahubesi memduhtur . Ve Cümle halkı garip dostlarıdır . Ekseriya teke külâhı üzre sarık sararlar ve daima müsafir ararlar . Ve çuha feracc ve neftî ve mavi boğası kaftan giyerler ve mekûlât ve meşrubatının memduhatından 40 gûna elması ve 7 elvan üzümü ve beyaz has ekmeği meşhurdur ve beyaz bezi denizli boğasına tercih olunur ve bu Elmalı şehrinin cümle sularından âbu zülâli bunlardır : Alameşcit mahallesinde

Karapınar ve Ulupınar başı ve Hacı Ahmet pınarı bu cümle 60 pınar bir yere cem olup nehri azim Elmalı'ye mahlût olup Könye kölünde gaip olur „ .

Evliya Çelebi, Vilâyetimize Muğla tarihiyle girmiş ve Finikeyi de gördükten sonra Adrasan yolu ile El-

malı ya gelmiş ve Korkudeli üzerinden Yenice kahvesi yanında hâlâ mevcut olan çeşmenin üstündeki yazıyı yazarak Manavgat ve Alanyayı ziyaret ettikten sonra Anamur'a gitmiştir .

Vilâyetimiz hakkında verdiği değerli malûmat, diğer bir iki makalemizin mevzuunu teşkil edecektir .

Antalya Halkevi Kurağı

FİNİKE İLE ANTALYA ARASINDA

OLİMPOS - ŞİMERDAĞI

(Deliktaş — Tahtalıdağ — Yanartaş)

1882 Yılında Anadolu'muzda geniş bir seyahat yaparak, intibalarını 1863 yılında kitap halinde neşreden Charles Texier'in " Küçük Asya „ adlı eserinin üçüncü cildinden alınmıştır. Bu kitap Ali Suat tarafından dilimize çevrilmiş ve 1924 yılında "Matbaai amire„ de basılmıştır .

Yirmi dördüncü fasıldan :

(Kelidonya) burnu dağlık bir boğaz yahut berzah ile asıl karaya bitişmiş olup şark taraf sahiline geçmek için de ancak bir geçit vardır ; bununla beraber her yerde bu (Solima) dağı silsilesi aşılmaz bir mania gibi araya girer. Berzahın üst başından ayrılan bir ova (Adrasan) yahut eski ismi ile (Portus Siderus) koyuna iner (Olimpos) yahut (Feniks) dağı bu koya şimalden hâkim olarak denize kadar gelir . Buradaki ufak bir burnun şimalinde diğer küçük bir liman vardır, bunun ismine yerliler (porto cenovez) derler. Filhakika dağda denize hakim bir ceneviz kalesi vardır. (Olimpos) harabeleri denize doğru açılan bir vadi ile dağın bir çıkıntısı üzerine yapılmıştır .

(Olimpos) şehri (Lisi) nin altı mühim şehirlerinden biri sayılır; bununla beraber mevcut harabelerinin hal ve tarzına göre hükmetmek istenilirse burada yunanilerin sakin olduğuna kanaat gelir . (Lisi) arasından

bilhassa onların tarzındaki kabirlere burada hiç tesadüf edilmez; filhaki-ka 650 Roma senesinden (Pizidi) rüesasının korsan muharebelerinin hitamına kadarki müddette bu şark taraf şehirleri işgal altında idiler Mezkûr rüesa arasında en meşhur olan korsan (Zenisetos) dur .

(Olimpos) şehri (Sesevilyüs İzo-riküs) tarafından zaptedilerek o tarihten itibaren Romalılarda kaldı . "Çiçeron„ un iki kelimesi, (Olimpos) un zenginliği ve abidatının güzelliği hakkında bir fikir verebilir : " eski mâmur şehir! „

(Sesevilyüs) şehri aldıktan sonra heykellerini ve hazinelerini Roma'ya naklettirerek muzafferiyet arabasının önünde götürdü. Şimdi harabelerin de yine tiyatro yeri ile bir kaç mabet enkazı görülür . Bir sütun kaidesinin üzerindeki yazı, buranın Olimpos olduğunu teyit etmiştir .

İskender (Lisi) seferinde bu sahili cenuptan şimala doğru çıktı ve ordusu denize kadar inen kayaları geç-

mek için ekseriya su içinde yürümeye mecbur oldu. Müverrih (Aryen) nin bu hususta yazdıkları ile tabiatın burada görülen arıza ve maniaları biri birine pek mutabıktır. Bir dere akan dar bir boğazın methalindeki kayadan ancak piyade adam geçebilip suvariler kayanın yanından dolaşmaya mecburdurlar, buraya yerliler "d e l i k t a ş,, derler; bu ismi (Olimpos) harabelerine de verirler. Sahilin bu noktasında gümrük yerinden başka bina yoktur. (Olimpos) un üstündeki dağın bir hadisei arzıyesi bir çok efsanelere zemin olmuştur.

Eski (Şimera) dağı demek olan (T a h t a l ı d a ğ) daki bir kayadan daimî bir ışık halinde yanardağ indifai alâimini ilk defa (Kapi-ten Bofür) haber vermiştir; yerliler bunu bilir ve bu noktaya (y a n a r t a ş) ismini verirlerdi. Fakat bunun bir tesirine mutakit olduklarından etrafındaki ışığın değdiği mevaddı alır ve ilaç gibi kullanırlar. Alâimi bazan yalnız bir alev ve bazan da muhtelif yarıklardan çıkan bir çok alevler halindedir. Büsbütün söndüğü hiç görülmemiştir. Yanardağ asarı meselâ (Elcezire) ve (Kerkük) te de varsa da buradakinin garabeti hiç indifai ve kuvvei dafiası olmaksızın yalnız muntazaman ve daima bir şuleden ibaret olmasıdır. Etrafındaki taşlarda indifaat alâimi yoktur, hepsi "Şist,, ve "Serpantin,, taşıdır.

Bu yanardağ eserinin tarihi, en geri devirlere kadar gider ; en eski hikâyatı tarihiyede mezkûrdur . Bu şey (Lisiyen) ler için bir korku ve dehşet zemini idi .

Buradaki alev mabut (Vulcain-Vülken) ne atfedilerek civarındaki yerde mâbet inşa edildi. Oraya (Efestiyon) ismi verildi

* * *

Bu yazıda geçen bazı isimlerin izahı :

- 1 . Vulcain: Roma esatirine göre semalar ilâhı olan Jüpitenin jerondan olan oğlu, güzellik ilâhesi Venüs'ün kocası ve ateşle demir mabududur.
- 2 . Lisi: Kaş, Finike, Elmalı ilçelerinin bugünkü bulunduğu yere eskiden verilen isim. Buraya Likya'da derler.
- 3 . Aryo: Yunan mitolojisinin şair ve mugannisi. Dithyrambus'un mübdii. Dithyrambus, aslında yunanlıların bereket ilâhı olan Diyonisos'un öbür adıdır. Sonradan bu kelime merasim musikisine alem olmuştur. Ve bundan da Yunan trajödisi inkişaf etmiştir.
- 4 . Çiçero: Milattan 106 yıl önce doğup 43 yıl önce ölen Romalı muharrir ve devlet adamı. Roma Cumhuriyetinin son yıllarında bir sene kadar Kilikya prokonsüllüğü yapmıştır.

Ke. Ka.

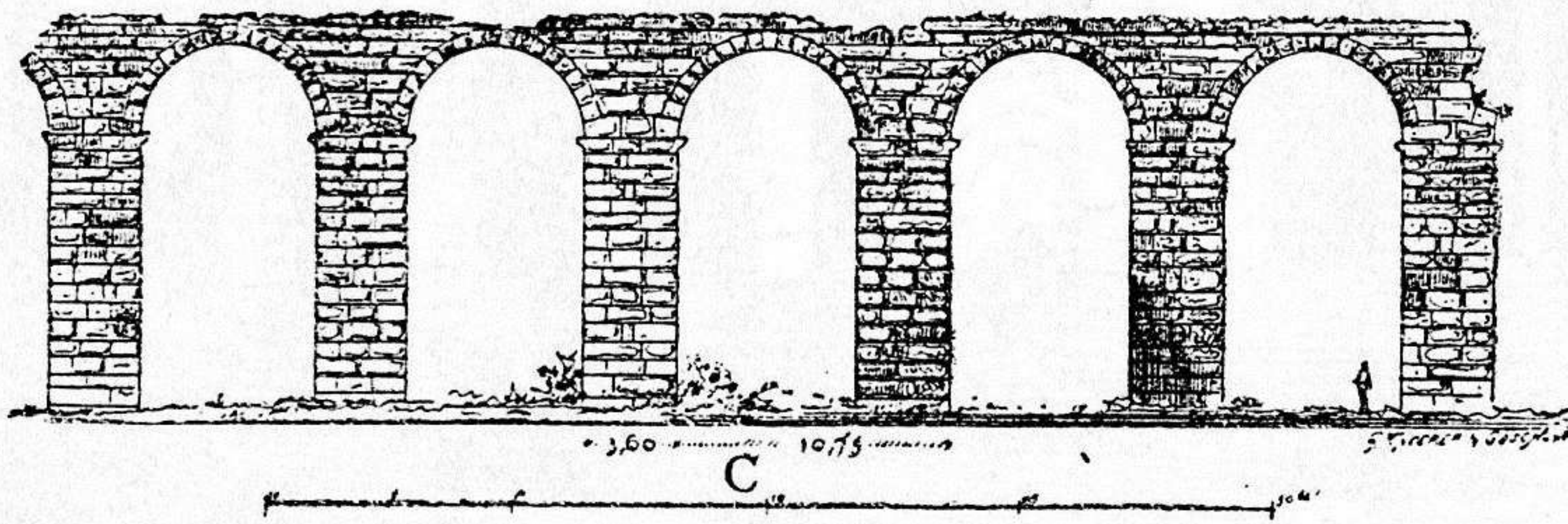
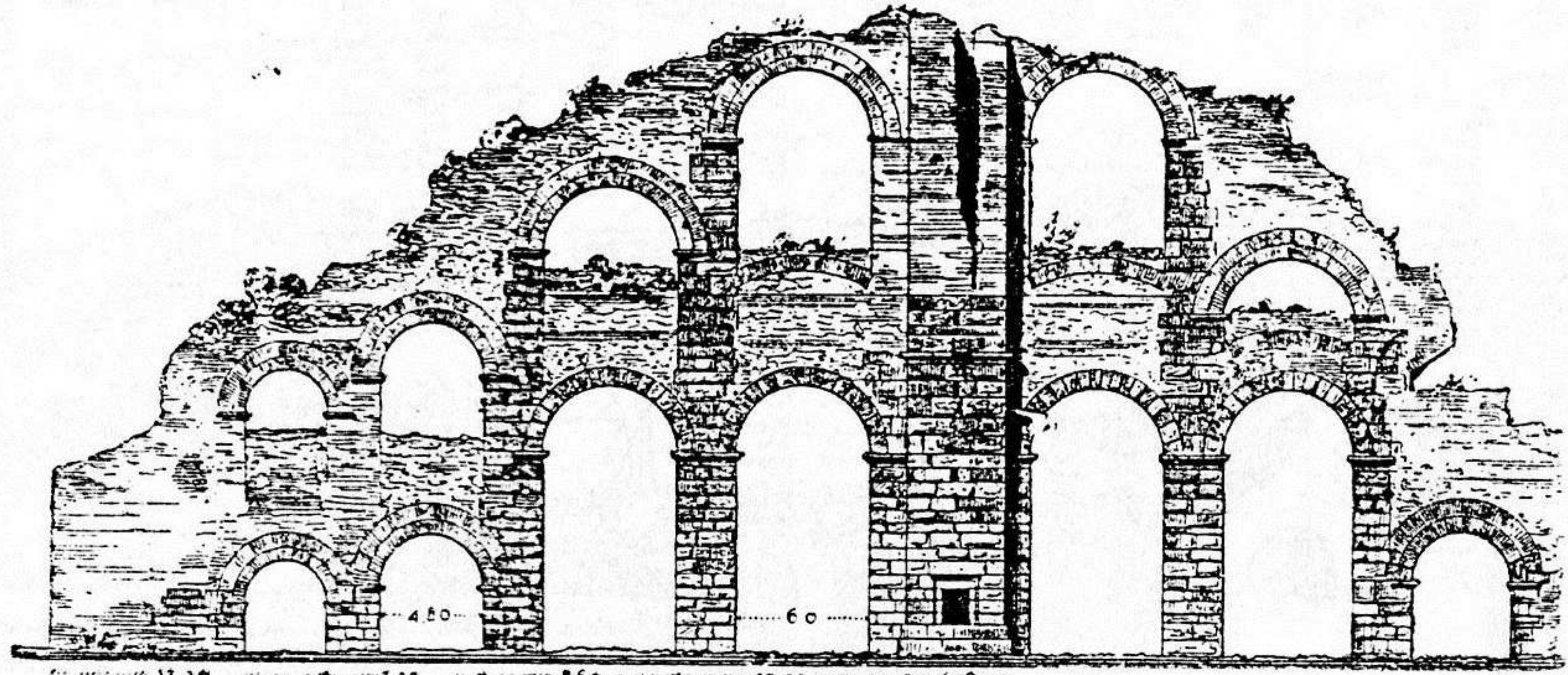
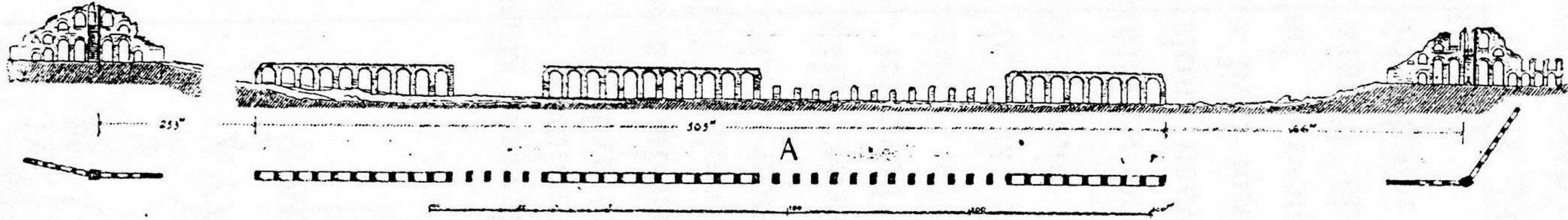
1:800,000

Harita Umum Müdürlüğü tarafından 1933 de neşredilen haritadan alınmıştır.

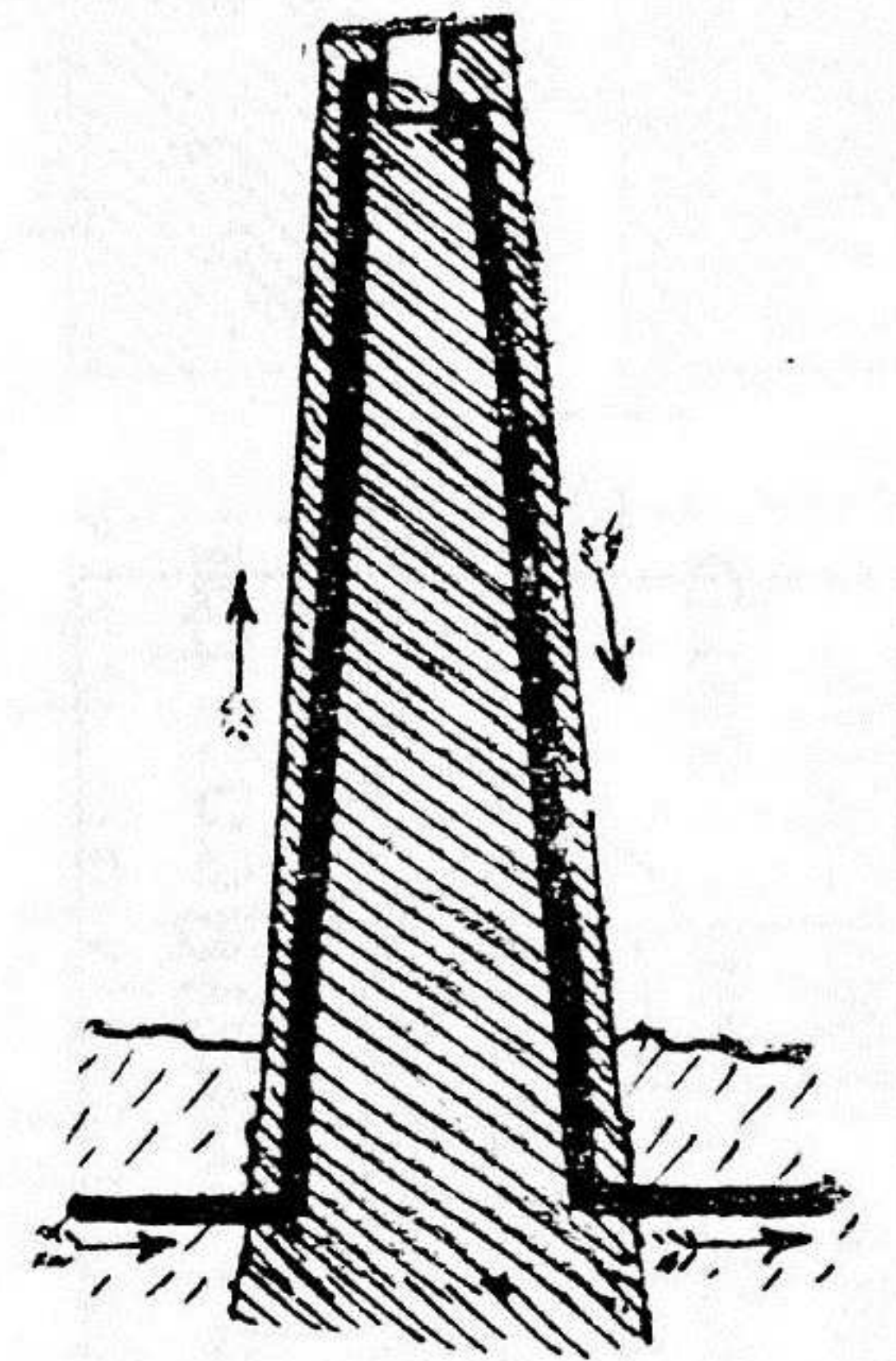
10 20 30 40 50 60 70 80 Milyası

Kamal Kaya

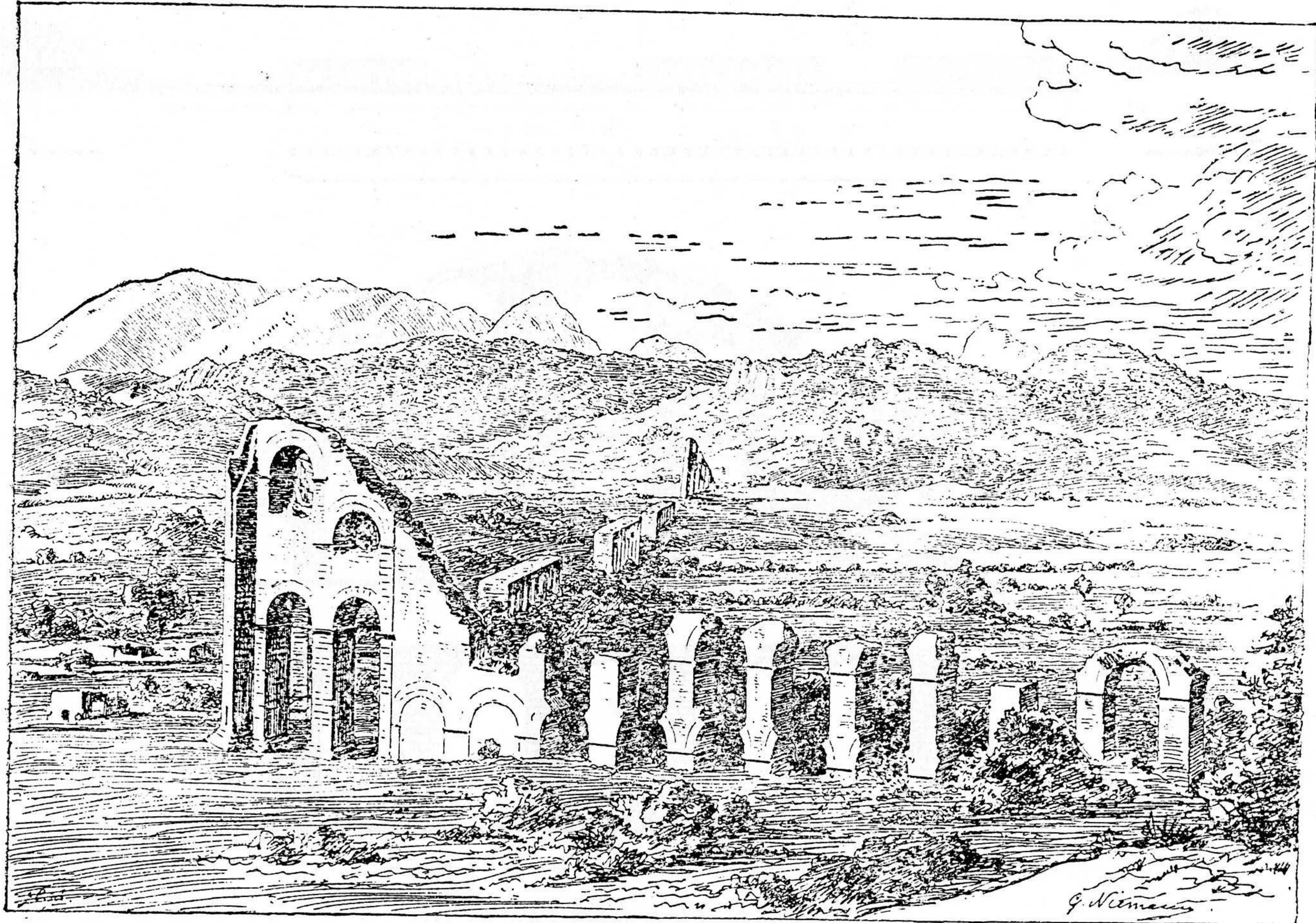
KALE DİR K

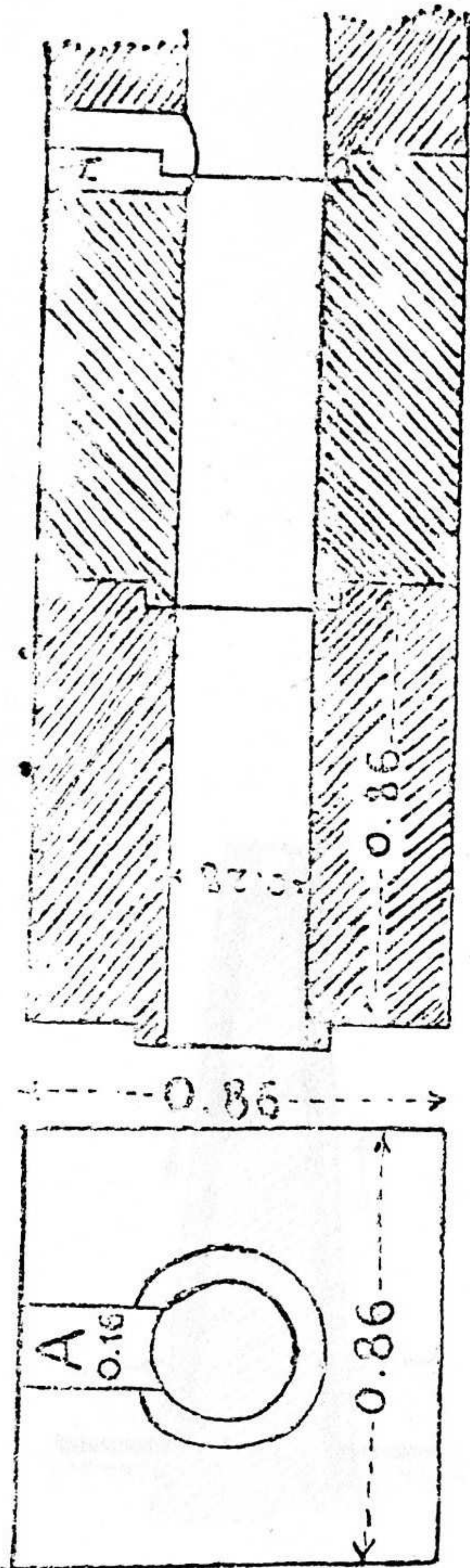
Resim 1 : — Aspendos su kemerleri

Resim 2 : — Su terazisi

Resim : 3 --- Su kemerlerinin Akropol'dan görünüşü

Resim : 4

X

Karl Graf Lanckoronski'den :

Balkız (Aspendos) Şehrinin Su Kemerleri

KEMAL KAYA

Kültür Direktörü

Aspendos'un heyeti umumiyesine ait hususiyelerden biri de , şimale doğru uzanan dağlardan, suyu akropole (1) sevkeden su yollarıdır .

Bu yollar o suretle inşa edilmiştir ki, su, kapalı taş borular içinde,

tepelerin yamaçlarından vâdiye doğru akmakta ve akropol civarında tekrar yukarı çıkmakta idi.

Yalnız vâdinin , 850 metre kadar geniş olan , en derin noktasında bir köprü üzerinde karşıya geçirilmişti . Bu çukurluğun kenarında iki taraflı su terazileri yükselmektedir . Gelen sular, diğer cihette tekrar aşağı doğru akmak üzere, tedricen yükselen kemerler üzerinde bu kulelere yükselmek mecburiyetinde idi (Resim 1. A)

Su yolunun, mütevasıl kaplar kanununa göre meydana getirilen, bu düzeni üst üste duran bir çok kemer dizilerinden tasarrufu temin etmiştir ki,

(1) Akropol : Yüksek şehir, sarp bir tepeye yapılan hisar demektir .

aksi takdirde suyun, devamlı düşüşler halinde üzerinden aşırılması icap edecekti . Fakat bu terazilerin gayesi, kapalı su borularından havanın uzaklaştırılması ve bunlar içinde delkütemasın azaltılmasıdır . Zira bu,

kulelerde ufak ve açık hazneler vardır; bu hazneler içinde su açık havaya çıkar . (2)

(2) Vitruv, yedinci kitabının altıncı faslında, mütevasıl kaplar kanununa göre su yollarını tarif eder ; fakat su terazilerini mevzuu bahsetmez . Texier, Likya'da Patara şehrinde, kapalı borular içinde bir su yolunun bakiyesini görmüştür . Lyon'da bu nevi antik bir su yolu mevcuttur . Aspendos'dakine benzer, tazyikli bir su yoluna esaslı bir misal, Pergamon'daki en eski su yollarıdır; burada dağ tepesi su terazisi yerine kullanılmıştır .

İstanbul su yollarının pek çoğu, Aspendos (Balkız) su yollarının

Balkız'daki su terazileri zeminden, takriben 30 metre yüksekliktedir. Üst kısımları harap olmuştur. Genişlikleri 5.45 metredir. İçlerinde merdivenler vardır. Su borularını havi kemerler doğrudan doğruya bu kulelere merbutturlar. (Resim: 1B ve resim: 3)

Her iki su terazisi biri birinden 924 metre açıklıktadır. Bunlar arasından su yolu, vâdiyi bir köprü üzerinde — müstekim bir hat istikametinde — geçmektedir. Bugün bu köprünün 29 tam ayağı ve bir çok kırık dökük sütunları mevcuttur. Köprü 5.50 metre genişliktedir. Bu köprü sadece su yollarını taşımaya yaramayıp aynı zamanda vâdinin iki

kenarı arasında, geçilebilir bir irtibat vazifesini de görür.

Su terazileri, su yolunun istikametini değiştirdiği, düğüm noktalarını

sistemine göre yapılmıştır. Burada menbaların, yehut bend denilen toplama havuzlarının suları, kurşun borular içinde vâdilerin meyillerini takip eder. Yekdiğerinden bir kaç yüz metre açıklıkta ehramlar inşa edilmiştir; bunlara su terazisi denir. Bunların zirveleri üzerinde küçük bir hazne bulunur. Su boruları bu terazilerin üstüne kadar uzanır. su, tepedeki hazneye dökülür ve diğer cihette tekrar bir boru vasıtası ile aşağı doğru akar. Su terazisindeki hazne, suyu hava ile temasa getirmeye yarar; bundan başka, muayyen kuturlarda borular vasıtası ile, suyun yanlara doğru muntazam tevziini de temin eder. (Resim : 2)

Hükûmet otoritesine saygı; şerefimiz için, emniyetimiz için, hürriyetimiz için ve kazancımız için.

Halkevleri, Türk birliğinin kültürkaynağıdır.

teşkil ederler. Bu istikamet değiştirmenin sebebi şudur : Köprünün inşası esnasında vâdinin münhat bir noktasından istifadé edilmek düşünülmüştür. Cenuptaki su terazisinde zaviye takriben 125 derecedir. Akropolün kenarından takriben 130 metre uzakta bulunan bu kule hâlâ daha bir çok örme sütunlar vasıtası ile ona merbuttur. Buna mukabil su yolunun başlangıcı, yani şimaldeki kulenin dağa bağlandığı nokta, sadece kısa bir geçittir ve emniyele takip edilemez: ihtimal burada su, yer altı kanalları içinden akmakta idi.

Bütün eser büyük bir özenle meydana getirilmiştir. Kullanılan malzemenin kısmı azamı Breccia dır, kısmen de tuğladır.

Vâdinin çukur yerindeki köprü kemerinin t a b a n genişliği takriben 7

metredir. Vâdinin en derin noktasındaki resinin yüksekliği takriben 14 metredir. (Resim 1. C)

Buradaki örme sütunların kalınlığı ve kemerinin taban genişlikleri çok azdır. Köprünün örme kemerlerinde bulunan tezyinat sade kemerlerin muka'ar taraflarında mevcuttur.

Kulelerin üst kısımları ve bunlara bağlanan kemerler, ihtimal bir tamir esnasında, tuğla duvarlar halinde meydana getirilmiştir. Duvarların bir kısmı, aralarında bir parça tuğla bulunan âdi taştan yapılmıştır.

Su yollarının boruları kireç taşından işlenmiştir; bunlardan bir çoklarını bulduk : 0.86 metre eb'adında taş mikâplar. Borunun iç genişliği 0.28 metredir Bunlardan biri üzerinde, boruya oyulmuş (A) 0.16 metre kutrunda bir deliğin yarısını görmüştüm. (Resim : 4)

Alanya Beyi Kılıç Arslan VE

ALANYA TARİHİNİ AYDINLATAN BİR BELGE

— Naci Kum'a —

NEVFEL TÜRELİ
Öğretmen

Türk Akdenizin geçen sayısında arkadaşımız Naci Kum'un " Alanya Beyi Kılıç Arslan „ hakkındaki yazısını okudum . Bu yazının bir kısmı hakkında bir kaç söz söylemek ve Alanya Tarihini aydınlatacak bir bölgeyi ülküdaşlarıma arz etmek isterim .

Osman Oğulları Bursada yeni bir Devletin temelini kurduktan sonra Anadoludaki diğer Türk Hükûmetlerini birer birer ortadan kaldırmağa başladılar . Anadoluyu büsbütün Osmanlı sınırları içine alan Fatih ikinci Mehmettir . İkinci Mehmet Karadenizde Pontüs hükûmetinin merkezi olan Trabzon ve diğer şehirleri tamamen alıp bu hükûmete son vermiştir . Doğudan ise Ak Koyunlu soyundan Uzun Hasanın kurduğu Büyük Türk Devleti ile savaşa girişip onu da darbeledikten sonra Osmanlı hükûmetinin ve Orta Anadolu henüz Osmaalı hükûmetinin sınırını Kafkasya dayamıştı Ak denizde ve Orta Anadoluda henüz Osmanlı ülkesine katıl-

mamış " Karaman Hükûmeti „ vard . Buna da bir son veren Fatih Anadolunun belki yer yüzünün en berk kalesi olan Alanya yı da almağı emrette . Karadan, Denizden Alanya çevrildi . Bu seferi idare eden değerli paşa Gedik Ahmettir . Bu hususda bilgi kaynağı yalnız " Aşık Paşa zade „ tarihidir

Yakında çıkacak olan " Alanya Tarihi „ adlı kitabımda tavsilâtı görülecektir .

Gedik Ahmet Paşa Alanya'yı çevirdiği sırada Alanya Beyi " Kılıç Arslan „ şehrin korumunu düşündü ise de Alanya halkı Fatihin büyük ordularına durmanın imkânsızlığını görerek şehri teslim etmişlerdi . Yalnız Gedik Ahmet Paşadan Kılıç Arslanın korunmasını dilemişlerdir .

Sonradan Gümelcene Beyi olarak Fatih emrine giren Beyin adının Kılıç Arslan olması, bazı tarihçilere yanlış kanaatlar vermiştir . Bir kısım gelecekteki her türlü tenkid ve yanlışlamayı hesaba katmadan Selçuk soyundan saymışlardır .

Bir kısım yazmanların da Hamit oğulları soyu gösterdikleri malûmumuzdur .

Arkadaşım Naci Kum'un geçen sayıda bu kabil yazmanlardan bir kaçının kanaatını gösteren yazısı gene kendisince reddediliyor ve bulunduğu vakıfname ile Devlet salnamesinin 926—927 yılındaki yazı arasında benzemezlikler olduğuna işaret ediyor .

Bizim bildiğimize göre gerek Selçuk soyundan, gerek Hamit oğullarından sayanların hepsi yanlıştır . Bunlar gibi Devlet salnamesindeki yazı da yanlışlıkça hatta tarihlik bir yazı da değildir . Çünkü hiç bir eski mehaze istinat etmiyor .

Hakikatı aydınlatacak bir ışık olarak Alanya kalesi yıkıları arasında bulduğum bir kitabeyi bu sayıda okuyuculara taktim ediyorum .

Bu kitabeye göre Alanya kalesi 827 tarihinde Karaman oğullarının elindedir .

Bu tarihte Sulçuk hükûmetinin adı bile ortadan kalkalı 130 yıl olmuştur . Hamit oğullarının da tarih sahnesinden çekilip ülkelerinin tamamen Osmanlılara geçmiş olması 30 yıldan fazla olmuştur . Şu halde kim bilir daha ne kadar zaman Alanya, Karaman oğullarının elinde

kaldı . Yok olan soyların yeniden mezardau kalkıp Alanyaya sahip olmaları imkânsız olduğu, artık her münevver kardeşin kabul edeceği bir hakikattir . Bu hakikatı ortaya çıkarmakla çok sevinç duymaktayım.

Naci Kumun vakıfnamesindeki Kılıç Arslanın babası Ali Bey kaydı da beni tatmin etmedi .

Çünkü vakıfnamenin “ zamanında yazılmış „ kaydına rağmen tarih zikredilmemesi ikna bahşetmiyor .

Benim bildiğime göre bu vakıfname Kılıç Arslan zamanında değil pek yeni bir zamanda yazılmıştır .

Tarihe müstenit olarak bizleri ikna edecek yazıyı ve tetkikini tamamlanmasını Naci Kum'dan rica eder; saygılarımı arz ederim .

Diğer taraftan bu vakıfnamenin istinat ettiği daha eskilerinin Alanya'da var olduğu mukakkaktır .

Bunlardan hakikatın ortaya çıkması için araştırmalar yapılmasını Halk evi Başkanı Fuat Salur ile Değerli yardımlar beklediğim Kültür işyanı Bay Sacit'ten rica ederim .

Bu kitabenin aslı şudur :

“ Harreseha — Allahu — Taalâ — Emirün — muazzam .

Karaman — Bin — Savcilmevlevi — fi — sene — Sebove — işrun semani mie . „

A T A S Ö Z L E R İ

Toplayan : Ö Ğ R E T M E N L E R

- 27 — Atı atın yanına takma; ya huyundan kapar, ya suyundan .
- 28 — Biri yanılmayınca biri yenilmez .
- 29 — Canı yanan eşek, atı kor da geçer .
- 30 — Çocuğa iş buyuran ardınca gider .
— Düğün sesle, ölü yasla yakışır .
— Eşeğe binen gâvur olur; bugün olmazsa yarın olur .
— Fıkaranın başı ucunda yatacağına, zenginin ayak ucunda yat .
— Genç ağaya hizmet, azgın ata tımar güçtür .
— Hesapsız kasap; ne bıçak kor, ne masat .
— İnsan dilinden, hayvan başından bağlanır .
— Karpuz parası ile alınan eşeğin ölümü sudan olur .
- 38 — Leylek benim ne dostum; yazın gelir, kışın gider .
- 39 — Malını övene pazarını öv .
- 40 — Ne şeytani gör, ne salavat getir .
- 41 — Oğlum oğlan olursa neyleyim malı; oğlum oğlan olmazsa neyleyim malı .
- 42 — Ölümün ötesinde gâvur köyü yok .
- 43 — Parasız kasa, karısız haneye benzer .
- 44 — Rafta şeker var amma senin ağzına göre değil .
- 45 — Seyilde (Sahilde) karısı olanın yaylada karısı olmaz .
- 46 — Şalgamın sıkından seyreği iyidir .
- 47 — Tavuğum güzel olsun da varsın yumurtlamasın.
- 48 — Umduğum koruk, salkımı çürük .
- 49 — Ver Ömer'e, yaz duvara .
- 50 — Zügürtten sakın geç; zengine dokun geç .

M A N İ L E R

Toplayan : NAHİT TARHAN
Lise Öğretmenlerinden

— 1 —

Pencereniz cam cama.
Selâm söyle amcama
Amcam kızın vermezse
Zehir koydum fincana .

— 2 —

Mendil serdim güneşe
Üzüm aldım kırk beşe
Senin yârin gül ise
Benimki de menekşe

— 3 —

Elif üstünde mimler
Bülbül kafeste inler
Benim göynümde sensin
Senin göynünde kimler ?

— 4 —

Beyaz giyme toz olur
Siyah giyme söz olur
Gel yeşiller giyim
Muradımız tuz olur .

— 5 —

Su gelir akar gider
Yâr gelir bakar gider
O yârin cilveleri
Kalbimi yakar gider .

— 6 —

Altın tabakta vişne
Gel yârim aşka düşme
Bu aşkın sonu yoktur
Nafile dile düşme .

— 7 —

Bir taş attım dereye
Kız çıktı pencereye
Kız Allahın seversen
Al beni içeriye .

— 8 —

Altın tabakta reçel
Yâr şimdi burdan geçer
Dilim söylemez ama
Kalbimden neler geçer .

HALK İNANLARI VE ÂDETLERİ

— YEMEYE, İÇMEYE DAİR —

Toplayan : Ke. Ka.

- 1 — Yemek sofrasına yakın oturmıyanlar hasretine kavuşamazmış .
- 2 — Tabakta kalan yemeği sıyırmak çok sevaptır, derler . Kendi evindeki yemeği sıyıran bir sevap, misafirliktekini sıyıran ise üç sevap kazanırmış .
- 3 — Sofrada ekmek kırıntılarını toplıyan kimse zengin olurmuş .
- 4 — Sofrada lokmasını bırakan kısmetini kaçırmış .
- 5 — Ayakta su içmek günahtır, derler; içilen su dizlere sarı su olurmuş .
- 6 — Baş açık su içilmezmiş . Zaruret halinde sol el, baş üzerine konurmuş .
- 7 — Yemek arasında su içmek çok iyi imiş; zira içimizdeki kapılar açılırmış .
- 8 — Suyu üç yudumda içmeli imiş .
- 9 — Su içene dokunulmazmış . (Su içene yılan bile dokunmaz) derler .
- 10 — Sofrada ekmeği çok kırıntılayanın çocuğu çok olurmuş .
- 11 — Sofraya yemekleri getiriş sırası şudur : Önce çorba, sonra etli yemek, daha sonra sebze; ondan sonra pilâv ve en sonra tatlı .
- 12 — İki kişinin bir anda su içmesi iyi değildir, derler . Zira: ikisi de bir günde ölür ve biri kan, öbürü irin içermiş .
- 13 — Portakal, armut, elma gibi meyvalar havaya atılıp oynanırsa onlar artık yenmezmiş . Yenirse boğazda (bağa) olurmuş .
- 14 — Ayakta yemek yenirse evin bereketi kaçarmış .
- 15 — Bir kimse su içerken genzine kaçırırsa “ helâl olsun , hepsi senin olsun ! ” derler ve arkasına yumrukla vururlar .
- 16 — Yemek sofrası yemekten sonra hemen kaldırılır ve sofraya yeri süpürülür .

H İ K Â Y E

Antalya'mızın henüz unutmadığı :

Sıtma Sivrisineği Dünyaya Nasıl Gelmiş ?

— Bir Cava Masalı —

KEMAL KAYA

Herta Bergmann'dan naklen :

— 2 —

Sabah güneşinin ilk şuaları en yüksek Hindistan cevizi ağacının tepesinde parıldarken Soeka, sevgilisinin kulübesinden sessizce sıyrılıp çıktı . Saragan hâlâ derin uykuda yatıyordu ; derin bir saadeti ifşa eden yüzünde bir tebessüm dalgalandı . Horozun sesi onu bu rüyasından uyandırdı . Saragan, “ Soeka „ diye bağırdı . Fakat o, çoktan babasının kulübesinde dokuma tezgâhının başına geçmişti ve gelinlik Saroengini doku yordu .

Saragan bir sıçrayışta çeşmeye vardı . Soğuk suyu kızgın vücuduna akıttı ve günlük mesai için taze kuvvet kazandı . Pisangdan bir kaç tane olgun muz kopardı, sundurmadan aletlerini aldı ve piriç tarlasına doğru yola koyuldu .

Saragan keyifli idi; Gözlerinin içi gülüyordu ve aşktan, saadetten bahseden bir şarkı terennüm ediyordu . Bataklık ve teras şeklindeki

piriç tarlalarına varır varmaz derhal işe sarıldı .

Elleri durmadan çalışırken aklı hep Soeka'da, bu mini mini esmer sevgilide idi . Yakında Soeka da, kulübeyi onunla paylaşacaktı . . . Onların çocukları olacaktı : Ufacık çıplak, esmer derili mahlûklar ! . . . Bunlar tebessümleri ve yaygaraları ile onların kulübesine hayat ve şeta-ret getireceklerdi . Saragan, “ çocuklar ! „ diye gülümsedi; çocuklar, hayatın boşluğunu dolduran en güzel vasıtalar dır . Cavalı delikanlı bu düşünceler içinde işine devam ediyordu ve bu düşünceler içine o kadar dalmıştı ki, kocaman bir sivrisinek sürüsünün gittikçe yaklaşan uğultusunu duymıyordu . Bunların can yakan iğneleri onu birden bire şaşırttı . Bir çok M o s k i t o nun çıplak gövdesine üşüşüklerini ve kanını emmeye başladıklarını gördüğü zaman hayrete düştü . Gayri ihtiya-

rî bu tacizkârları elindeki yaba ile kovaladı . Fakat şaşılacak şey ! Moskitolar adamcağıza birden bire korkunç görünmeğe başladılar . Bunlar bataklık pirinç tarlalarında onu sık sık taciz eden alelâde sivrisineklerden başka türlü idiler .

Bunların sokuşları daha fazla acı-tıyordu . Saraganın içine hafif ve izahı mümkün olmıyan bir korku girdi . Bir an işini bıraktı; zira kendinde bir fenalık hissediyor ve takatı kesiliyordu . Vücudunu ateş kapladı . Sırtında soğuk ürpermeler başladı . Kendini o kadar dermansız hissetmeğe başladı ki, elindeki aleti olduğun yere bırakıverdi ve eve doğru yollandı . Yolda sürüklenircesine gidiyordu . Halbu ki bir saat önce bu yoldan, neş'eli şarkılar söyleyerek, geçmişti . Evine yaklaştığı sırada düştü, bayıldı .

Komşular, Saraga'ı köy yolunun çamurları içinde yatarken gördüler ve onu kulübesine götürdüler, ihtimamla yatağına yatırdılar . Ağzına Ceroek (1) usaresi akıttılar . Komşulardan biri köyün Doktoru Toekang Obat'a kostu . Doktor, nöbete karşı bir deva hazırladı; fakat hastayı görür görmez, bu derde çare bulamıyacağını anladı .

.....

Saraganın bihuş olarak kulübesinde yattığı haberi kendisine verildiği sırada Soeka, evinin önünde oturmuş, neşeli şarkılar söylemekte ve

esmer renkte gelinlik Saroengine bin bir renkli çiçekler ve kelebekler işlemekte idi .

Korku ve helecanla çırpınan kalbi ile sevgilisine koştu ve onun yarı ölü vücuduna kapandı :

— Öldü mü ? Saragan, sevgilim, yaşıyor musun ? diye inledi . Ve gece karanlığı kadar siyah olan ceylân gözleri yaşlarla doldu .

Toekang Obat, Soeka'nın ellerini şefkatla tuttu ve :

— Henüz yaşıyor, dedi, fakat onu ancak bir mûcize kurtarabilir ? Benim sanatım onun hayatını idameye kâfi gelmiyor .

Soeka sordu :

— Bir mûcize mi ? Bir mûcize mi ? Ve birden bire gözlerinde zayıf bir ümidin ışığı parıldadı :

— Ruh - Hiburkan'a gideceğim dedi, onun bana yardım etmesi lâzım . Allahın izni, Peygamberimiz Muhammed'in şefaati ile iyi ruhlar bana yardım etsinler .

Toekang Obat ak saçlı başını eğdi ve genç kadına dua etti .

*
* *

Soeka, koşa koşa yola çıktı; fakat hedefine nasıl erişeceğini bilmiyordu . O, yalnız Ruh - hiburkan'ın, doğu cihetlerinde bir hurma ormanında yaşadığını duymuştu . Bunun için doğuya doğru gidiyordu .

Kızgın öğle güneşi Soeka'yı yakmak istiyor gibiydi . Fakat o, buna karşı koyuyor ve mümkün olduğu

(1) Ceroek : Küçük, acı limonlar .

kadar çabuk Ruh - hirbukan'a erişmeğe çalışıyordu.

Saatlerce yol aldıktan sonra yolun kenarında büyük bir Pisangın durduğunu gördü. Soeka, açlığını ve susuzluğunu hissetmişti. Bunun için bu lezzetli muzlardan birkaç tane kopardı. Bir müddet bol gölgesi Pisangın altına oturdu ve birdenbire kendisini uyku bastırdı. Allah ona rüyasında, aradığı yolu gösterdi.

Soeka hızla yerinden fırladı, muz yapraklarından birini kopararak bir semsiye gibi başına tuttu ve oradan derhal uzaklaştı. Hep Sarangan'a nasıl yardım edeceğini düşünüyordu. Sarangan'ın yaşaması için nesi varsa hepsini fedaya razı idi. Soeka'nın vücudundan terler sızıyordu. Nihayet uzakta birkaç hurma ağacının, aydınlık semaya karşı, koyu silüetler halinde yükseldiğini gördü. Bunun arkasında hurma ormanı olacaktı. Küçük Soeka daha hızlı yürümeğe başladı. Uzaklara bakmaktan gözleri ağrımişti ve ilk hurma ağaçları, yelpazelerini onun üzerine açtıkları zaman ayakları kanıyordu. Şosenin sıkıcı sıcaklığından sonra şayanı hayret bir serinlik başlamıştı. Yaralı ayakları altında yumuşak otlar kayıyordu ve hurma ormanının koyu yeşilliği, acıyan gözlerini canlandırıyor. Narin fidanlar arasından çiçekler fışkırmıştı ve parıldayan pervaneler, bunların tepelerinde uçuşuyorlardı. Hurma gövdelerine orkideler tırmanmıştı ve hava,

çiçeklerin sarhoş edici kokuları ile dolu idi. Ağaçların dalları arasında kuşların cıvıltıları duyuluyordu. Ve istikameti belirsiz bir yerden, Soeka'nın şimdiye kadar duymadığı bir kuşun tatlı nağmeleri geliyordu. Bu ses o kadar harikulâde idi ki, Soeka rüya gördüğünü sandı. Bu efsanevî şaşaa içinde küçük bir kulübe duruyordu. Bu kulübe, gayet parlak mavi renkte, altın saplı çiçeklerle sınımsıkı sarılmıştı.

Kulübenin önünde gümüş gibi beyaz saçlı, zeki ve temiz bakışlı bir ihtiyar oturuyordu.

Soeka sıkılarak ona yaklaştı ve ihtiyarın gözleri kendisine çevrilince Soeka dizleri üstüne çöktü. Ellerini dua edercesine yukarı kaldırdı ve göz yaşlarıyla boğulan bir sesle:

— Büyük Ruh - hiburkan, dedi, en sevdiğini kurtarmak için zavallı bir kadına yardım et! Sana kurbanlık ne istersen getireyim; sen sade Sarangan'ı kurtar!

İhtiyar, elini genç kadının eğilen başı üzerine koydu ve ciddî bir sesle dedi:

— Küçük Soeka, kalbini anlıyorum ve onun Sarangan'ı ne kadar sevdiğini biliyorum. Fakat onun bu imtihanı kazanabilecek kadar kuvvetli olup olmadığını bilmiyorum; zira bu iş bana çok güç görünüyor: Sarangan'ın hayatını kurtarmak istersen kendininkini vermen gerek! Küçük Soeka, iyice düşün, taşın. Aşkın ve ruhunun kuvveti bu kurbanı vermeğe kâfi mi?

Soeka, göz yaşları ile ıslanmış mini mini yüzünü kaldırdı ve müte-essir bir sesle:

— Büyük Rah - hibukan, dedi, Saragan'ı kurtarmak için hiç bir kurban çok değildir . Söyle, ne yapmam lâzım ? Tavsiyelerini yerine getireceğim .

Ve Ruh - hiburkan ciddiyetle sordu:

— Bak Soeka, Saragan'ın kanı zehirlenmiştir . Her damla kanının içinde moskitoların ölüm getiren zehiri tesirini icra etmektedir . Ancak sen ona kanını verirsen iyileşecektir .

Eğer bu kurbanı vermek istemiyorsan hemen eve dön ve sadece onu kurtarmak istediğini düşün . Du-alarım sana yardım edecektir ve muayyen saati gelince benim sesimi duyacaksın !

İhtiyar adam kulübesine çekildi ve ellerinde, içi tatlı hurma şarabı dolu gümüş bir tasla döndü :

— Soeka, bunu iç, dedi, bu sana kuvvet verecektir !

Tastaki şarabı içer içmez Soekanın vücudunda yeni bir kuvvetin mücizeli duygusu dolaştı . Yere kapandı ve bu yardımından dolayı iyi kalpli ihtiyara teşekkür etti ve oradan uzaklaştı .

.....

Tam Kaponga yaklaştığı sırada vücuduna bir dermansızlık geldi , dinlenmek üzere olduğu yerde biraz durakladı . Bu sırada Ruh - hiburkan'ın sesini duyar gibi oldu :

— Soeka olduğun yerde dur ve Saragan'ı kurtarmak üzere zuhur edecek mücizeyi bekle !

Soeka itaat etti .

Ne olacağını beklemekte iken Saragan'a karşı olan sevgisinin bütün benliğini kapladığını ve daha büyük kurban verecek ve daha zor imtihanlara dayanabilecek bir kuvvet kazandığını hissediyordu . Gözlerini semaya kaldırdı; yavaş yavaş batmakta olan güneşle gittikçe kızaran parlak derin maviliğine baktı ; ve duasının kabulünü Allahtan niyaz etti .

Kolları semaya kalkmış bir halde durmakta iken ayaklarının yavaş yavaş toprağa doğru gömüldüğünü ve ayak parmaklarının gerilerek, kökler halinde toprağa girdiğini hissediyordu . Ve bacaklarının, narin bir ağaç gövdesi halinde bir kirene kaynaştığını farkediyordu .

Apansızın derin bir acıduydu ; gözlerinden yaşlar boşanıyor ve mini mini yüzü ile, genç ve taze göğüslerini ıslatıyordu; Fakat bütün ıztıraplarına rağmen yüzünü, batan güneşe çevirdi ve fısıldadı :

— Sana bin şükürler olsun Allah'ım !

... Soeka böylece öldü .

Güneş bu manzarayı sardı ve taze bir ağaç, hattı istiva akşamına ince dallarını uzattı .

* * *

Yanma ile titreme biri birini takip ediyor ve Saragan'ın gözlerinde

ölüm loşluğu görünüyordu . Onu gören herkes ümidini kesiyor ve hayatının yakında söneceğini biliyordu . Saragan'ın kafasında nöbet rüyaları yaşıyordu ve ağzından karma karışık kelimeler dökülüyordu: Elleri yanıyor ve alnında soğuk terler örikiyordu .

Nöbet bütün gün devam etti . Tokang obat, hastanın ağzını Cerock ile ıslattığı zaman hararet derhal bu damlaları kurutuyordu .

Köyün doktoru Saragan'ın kulübesinden bir an için çıktığı sırada hasta, garip bir rüya görüyordu : Sanki Soeka'nın, sevgi dolu gözleri ve cazibeli sesyle (Saragan) diye bağırdığını duyar gibi olmuştu .

Hasta güç hal ile yatağından doğruldu ve halsizlikten dizleri titreyerek kulübesinden çıktı .

Dışarı sessiz ve serindi . Bedir halinde bulunan ay, gökyüzünde iri ve sakin duruyor; gümüşten ışığını, rüya gören kırlara serpiyordu . Saragan gecenin canlandırıcı havasını derin derin ciğerlerine çekti ve gözleri, mehtapla ışıklanan karanlıkları, delmeğe çalıştı .

Soeka seslenmemiş mi idi ? Onun tath sesi gecenin arasından çınlamamış mı idi ?

Evet, orada, kırların ortasında sevilen kadın duruyor ve onu bekliyordu .

Saragan bu hayalete doğru koşmağa başladı .

Hasta adam:

— Soeka, sevgili Soeka'm, diye inledi ve hıçkırarak sevgilisine sarıldı. Soeka'nın gözlerinden hâlâ yaşlar damlıyordu. Sarangan, bu göz yaşlarının farkına vardı. Ve yavaşça sordu:

— Küçük Soeka, niçin ağlıyorsun? İşte yanındayım, ben'im!

Ve dudakları ile sevgilisinin göz yaşlarını içti. Taşıp akan bir pınar gibi, kalbine dinlendirici bir serinlik doldu. Ve sanki Soeka'nın göz yaşları ile sıtmanın sıcaklığı düşüvermiş gibi oldu. Sarangan, ağlayan kadına daha sıkı, sımsıkı sarıldı ve gözlerinden damlayan bütün yaşları içti.

Fakat delikanlı birdenbire ürktü. Bu tuzlu acılıklar, göz yaşları idiler ve onu sıtmalı rüyasından uyandırmışlardı. Sarangan, Soekayı kollarından tutmayıp, görünmez bir ağacın narin gövdesini tuttuğunu farketti. Üzerine, aklını başından alan bir öfke geldi: Bir vehim onu delirtmiş ve nöbet fantezileri onun gözlerini boyayarak kendisine sevgili kadını göstermişti. Ağacı salladı, dişleri ile kabuklarını kemirdi ve onu yoketmek istedi. Fakat o böyle yaparken ağacın usaresindeki acılık, Sarangan'ın ağzına doluyordu.

Ağaçtan ağır ağır kan sızıyor ve Sarangan, vücuduna bir derman geldiğini hissediyordu. Ağaçtaki bu hassa ona pek garip göründü; fakat o, bunun mahiyetini anlayamadı.

Sarangan bu halde dururken ve bu acaip vukuatı düşünürken bir

adamın telâşlı adımlarla kırlarda koştuğunu ve kendisine doğru geldiğini gördü.

... Sarangan, Kasmin'i tanı-
mıştı.

*
* *

Kasmin, Ruh - marah'ın yanından ayrılıp evinin bulunduğu Kamponga varınca, Sarangan'ın ölüm halinde hasta olduğunu ve kulübesinde yat-
tığını haber almıştı.

Kasmin'in kötü kalbini bir zafer neşesi kaplamıştı. Ve artık Soeka, kendisinin olacağını sükûnla düşünüyordu.

Uşağını çağırdı, banyosunu ve en güzel Sarongunu hazırlattı. Atı ve arabası ile pür şa'saa Soekanın ebeveynine gitmek ve kızlarını satın almak için onlara iyi bir fiyat teklif etmek istiyordu. Fakat, önce kimseye sezdirmeden Sarangan'ın kulübesine girmek ve rakibinin hakikaten ölmek üzere olduğunu gözlerle görmek istiyordu.

Vakit geçirmeden Sarangan'ın kulübesine doğru yola koyuldu. Fakat telâşlı adımlarla tarlalar arasında koşarken orada Sarangan'ı görürince ne kadar ürktüğünü kim tasvir edebilir, acaba?

Sarangan ölmemişti! Sarangan ölüm döşeginde yatmıyordu. Kasmin'in dişleri dudaklarına gömüldü. Ve ağzında müthiş küfürler savruldu. Zengin adam, bir an için, korkaklığını unuttu: Hançerini çıkarıp Sarangan'ın iki küreği arasına sap-

lamak istedi. Fakat Sarangan'ın kendisini gördüğünü sezdi. Hâkimin oğlunu büyük bir korku kapladı ve titremeğe başladı. O kadar korkmuştu ki, Sarangan'ın ağır bir hastalıktan zayıf düştüğünü ve kendisi ile boğuşamayacağını düşünemiyordu.

Kasmin, dizleri üzerine çöktü ve kendisine yardım etmesi, m o s k i t o ları tekrar Sarangan'a musallat etmesi için Ruh - marah'ı çağırdı. Ruh - marah, Kasmin'in niyazını kabul etti ve yeni Moskito sürüleri yolladı. Bu küçük hayvanların gölgesi, mâsum arzı aydınlatan ayın hafif ışığını kararttılar.

Kötü ruhun orduları vızıldayarak ve uğuldayarak geldiler. Hava, onların hafif kanat çarpmaları ile titredi. Gittikçe daha hızlanarak, düşüncelere dalmış olan delikanlıya yaklaştılar. Kasmin, Sarangan'ın bu binlerce iğne tesirile ölü olarak yere yuvarlanışını doya doya seyretmek için yere uzandı. Filhakika bu uçan rürü, Sarangan'ı keşfetmiş ve müdafaadan mahrum insana saldırmışlardı.

Fakat garip değil mi? Sivrisinekler, öldürücü zehirlerini akıtmak üzere, hortumlarını onun vücuduna sokmak istedikleri zaman onun üzerinden kayıp düşüyorlardı.

Hayatını sevgilisi uğruna feda eden Soeka'nın kanından başka birşey olmıyan ağacın usaresi, kötü ruhun kuvvetine karşı, Sarangan'ın hayatını kurtarmıştı. Zehir tesirini göstermiyordu. Kötü büyüünün tesiri kalmamış ve Sarangan'ın hayatı kurtulmuştu.

Fakat bir kere tahrik edilmiş olan aç moskitolar bu defa, yakında bulunan, Kasmin'e saldırdılar . Binlerce sivri iğne onun derisini deldi ve zehirlerini onun vücuduna akıttılar . Zengin adam ölü olarak yere yuvarlandı ve ay onun kötü çehresini aydınlattı .

Saragan Cenabı hakka şükretti . Allah, yer yüzünde hiç bir şeye meşakkatsız ve mücadelesiz erişilemeyeceğini, onun hayatını kurtaamak için Soeka'nın ölmek mecburiyetinde kaldığını kendisine bildirdi .

Saragan mütevekkilâne dizleri üzerine çöktü; mûcizeli ağacın gövdesine kollarını sardı ve göz yaşları ile boğulan bir sesle :

— Sana bin şükür Allahım, dedi, Soekaya sen rahmet et ! Hayatımı onun hizmetine vakfediyorum .

Arza bir defa dâvet edilmiş olan kötülük; hastalığı, ızdırabı ve nühu-seti yaydı ve ızdırabı çeken insanlığın bir belâsı oldu . Fakat iyiliğin kuvveti bu ızdırabı tahfif etti ve ölümün elinden silâhını aldı .

Kötü ruhun moskitoları zehirlerini saçmak istedilerse de, seven bir kadın hayatını feda etti ve kanı ile ölüm hastasına şifa getirdi; ona yeni bir hayat bahşetti .

Her Cava'lı , bugün mûcize ağacının (Kinin) önünde huşû ile durur ve şifakâr usaresinden dolayı ona teşekkür eder .